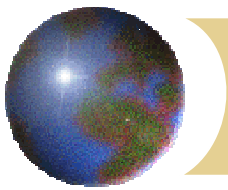

Jak se děti učí 4

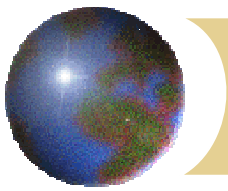
**Jak děti poznávají svět –
geneze pojetí PROSTORU**

Objektivní realita má tyto dimenze:

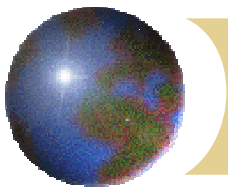
prostor, čas, kauzalita, hodnoty a číslo
(CO – KDE - KDY - PROČ - s jakým následkem - v
jakém množství...)

- ☉ Poznat a pochopit tyto dimenze je základním cílem školního vzdělávání.
- ☉ Lze toho dosáhnout “pojmovým”, verbálním způsobem (pamětní, transmisivní učení).
- ☉ Skutečné pochopení však vychází ze zážitku “AHA” (kognitivní zlom) a souvisí s uvědoměním si souvztažnosti (relace), vzájemné závislosti všech prvků, které tvoří určitý systém.

Vstupní otázky:

- ✚ Jak člověk vnímá prostor? Proč je pro něj prostor důležitý?
- ✚ Jaký význam má pochopení prostorových vztahů pro základní vzdělávání?
- ✚ Jaké otázky ve vztahu k existenci prostoru si člověk klade?
- ✚ Co je hlavním principem pochopení prostorové dimenze?
- ✚ Jaké jsou vývojové charakteristiky chápání prostoru dítětem?
- ✚ Jak vést děti k pochopení prostorové dimenze v rámci školního vzdělávání?

Základní existence člověka je dána prostorem, kde žije. V praxi: můj pokoj, byt (domov), moje třída, moje ulice, moje obec, město, region, země.....

Člověk vnímá prostor skrze

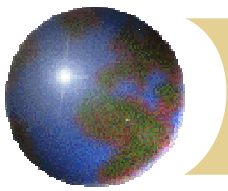
1. předměty, které ho vyplňují
2. hranice, které ho vymezují.

Mezi nimi je řada vztahů, které je třeba pojmenovat, abychom dosáhli ***orientace v prostoru.***

Zakládá se na (Šebková, Vyskočilová 1997)

- ☀ senzorickém vnímání (co kolem sebe vidím, cítím...jak je to daleko, kterým směrem...)
- ☀ kinestezi (prožitek vzdálenosti, velikosti ap. - zkušenost!)

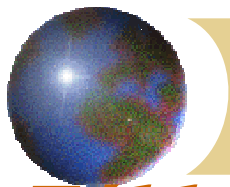
Toto učivo je kmenově zařazeno do prvouky a vlastivědy (geografie)

*Učitel by měl vědět, že žákův horizont se
postupně rozšiřuje:*

- ☉ od znalosti domova (rodiny) a třídy k blízkému okolí, od školy k obci, od obce k naší vlasti, k sousedním státům a Evropě, ke světadílům a oceánům (k Zemi) až (v přírodovědě) k vesmíru - **PROSTOR**
- ☉ od poznávání mýtů (mýtického času) k dějinným událostem (času dějinnému) - **ČAS.**

***Přitom postupujeme od známého k neznámému,
od blízkého ke vzdálenému, od konkrétního k
abstraktnímu.***

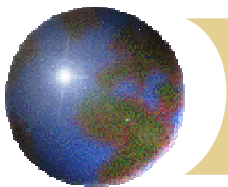
Základem dobrého vyučování je pozorování – zkoumání – bádání.... :

☉ Pozor!

Nestačí formální znalost prostorových a časových vztahů: pochopení těchto vztahů nakonec člověk zřejmě vždycky dosáhne na určité úrovni vzdělávání;

Učivo týkající se PROSTORU je klíčovým momentem v prvouce a vlastivědě (zvl. geografické učivo).

☉ **Proto je velmi důležité, aby se děti tyto vztahy neučily formálně, verbálně, ale aby je skutečně pochopily (zažily si je).**

Co můžeme v roli učitele očekávat u dětí (podle J. Piageta):

Cca 1.-3. tř. – stádium raných
konkrét. operací –
*egocentrismus ve vztahu k
okolí (dítě se orientuje podle
vlastní pozice) –*
v prostoru i čase

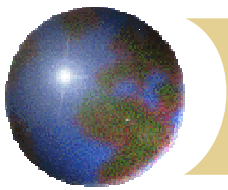
Důsledky pro výuku:

Pro pochopení učiva a orientaci
v prostoru dítě potřebuje
vlastní zkušenost, založenou
a činnosti (pohybu, zážitku)

Cca 4.-5. tř. – stádium
rozvinutých konkrét.
operací – dítě je postupně
schopno operačního
myšlení, mj. *distancovat se
od vlastní pozice a zaujmout
místo někoho druhého*

Důsledky pro výuku:

**Žák je schopen pomyslně měnit
svoje stanoviště v prostoru
a zaujímat pozici v
abstraktnějším smyslu –
nakreslí plán, čte mapu
apod.**

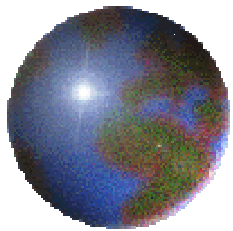

Linie klíčového učiva v prvouce a vlastivědě:

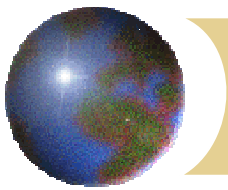
- **1. poznávání základních topologických vztahů: *vpravo/vlevo, před/za, nahore/dole a pojetí stanoviště,***
- **2. pojetí "cesty: *pojetí orientačních bodů, koordinát a sousednosti, frontální pohled na objekty, prohloubení pojetí stanoviště chápáním topologických vztahů vzhledem k pozorovateli, který jde cestě, orientace pozorovatele,***
- **3. pojetí plánu: *ptačí perspektiva (vertikální stanoviště), pojetí půdorysu (byt, třída, dům a jeho lokalizace, obec...)***
  - **pojetí symbolů (značek)** na plánu, zmenšování, vysvětlivek
  - **hypotetická změna stanoviště** a orientace plánu a orientace v plánu podle světových stran, podle orientačních bodů a koordinát
- **4. pojetí mapy: *navazuje na pojetí plánu a pokračuje pojetím měřítká. pojetím generalizace mapy, světovými stranami na mapě a topografickými vztahy na mapě***
- **5. regionální geografie: *pojetí mapy jako speciálního zdroje informací (mapy různých měřítek, tematické mapy),***

Pojetí prostoru - základní otázky:

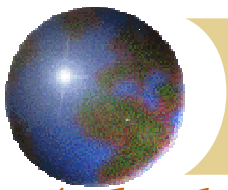
- ***Kde to místo je?***
- ***Jaké je to místo?***
- ***Proč je to místo takové, jaké je?***
- ***Jak je toto místo spojeno s jinými místy?***
- ***Jak se toto místo proměňuje?***
- ***Jak to vypadá být na tomto místě?***
- ***V čem je toto místo podobné jinému ...,
rozdílné od...jiných míst?***

OPERAČNÍ CVIČENÍ jako nástroj pro rozvoj schopnosti orientovat se v prostoru

☉ *Ovládnutí klíčového učiva je spojeno s rozvojem žákovy myšlení, s jeho decentrací a se vznikem pohyblivých operačních struktur, konkrétních operací. Přípravenost žáka nespočívá v množství osvojených informací, ale v založení poznávacích struktur, které lze v dalším vzdělávání rozšiřovat či zužovat.*

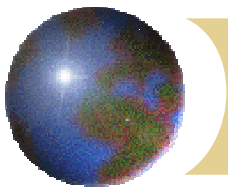
☉ **Didakticky lze rozvíjet orientaci v prostoru v těchto "operačních cvičeních" (tj. „trénovat“):**

Ad 1. poznávání základních topologických vztahů:

Pokyny:

- **Postav se tak, aby okno bylo od tebe vpravo/vlevo.**
- **Postav se tak, abys měl okno po své pravé ruce.**
- **Postav se tak, aby (něco, někdo byl) před/za tebou (nahore/dole...) - pojetí stanoviště.**
- **apod.**

Ad 2.: Pojetí "cesty"

Úkol: Nakresli cestu z domova do školy.

Sledujeme:

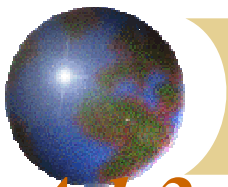
- pojetí orientačních bodů, koordinát a sousednosti
- frontální pohled na objekty
- prohloubení pojetí stanoviště chápáním topologických vztahů vzhledem k pozorovateli pohybujícímu se po cestě, orientace pozorovatele,...

Komentář (zapište zajímavé výsledky):

Popiš, co je před ... kostelem, za školou, vedle...(nějakého orientačního bodu)

Řekni, co je blíž, co je dál (od něčeho).

Jak se to dá zjistit? Apod.

Ad 3.: Pojetí plánu

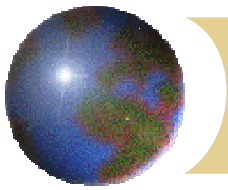
- **Představ si, že jsi pták a letíš nad vaším domem (ulicí). Nakresli, co vidíš** (ptačí perspektiva - vertikální stanoviště) – nad domem.

Pokud děti reagují nesprávně, použijeme „operační cvičení“:

- **Podívej se shora na tuto krabici. Co vidíš? Nakresli to.**

POZOR! Dodržte **přesně** doporučený postup slovních instrukcí!!!)

- **Představ si, že naše třída má skleněný strop a ty se do ní shora díváš. Nakresli, co vidíš** (příp. do předloženého plánu třídy mají děti dokreslit věci, které tam chybí či vyškrtat přebývající v adekvátním provedení - pojetí půdorysu (byt, třída, dům a jeho lokalizace, obec...), hypotetická změna stanoviště, pojetí symbolů (značek) na plánu, zmenšování, vysvětlivek, **orientace plánu** a **orientace v plánu** podle světových stran, podle orientačních bodů a koordinát

- Vyberte si úkol(y), které se Vám líbí a připadají zajímavé, a pokuste se je splnit v rámci pátečních praxí.

- Děkuji za pozornost!